

Em vaig estrenar com a periodista crític, és a dir, com a periodista professional —es pot ser periodista professional sense ser crític?— informant sobre l'actualitat de l'Hospitalet, quan Vicenç Capdevila Cardona acabava d'ocupar-se de l'Alcaldia. Quedaven pocs mesos per la desaparició física del general que havia vençut en la Guerra Civil i ja feia gairebé un lustre del més important estat d'excepció que havia decretat el règim franquista i que iniciava la veritable decadència de la dictadura. Fer premsa al 1973 i fer-la des dels suburbis populars de la Barcelona empobrida i enmig del tràfec de les protestes obreres i estudiantils, comportava prendre partit. I prendre partit implicava apostar fermament per una de les dinàmiques en procés, probablement la única possible, la del nou règim democràtic que apareixia irreversiblement a l'horitzó. A mi m'agradava escriure i, quan em van donar la primera oportunitat de participar activament en el combat per un futur diferent, la vaig aprofitar. A més, fer-ho a les pàgines dels diaris de Barcelona tenia molt d'interès perquè era sobradament coneguda la capacitat d'influència que la premsa activa i polititzada tenia sobre la modestíssima realitat dels municipis. A l'Hospitalet, la gent que vam assumir la

tasca militant de fer premsa a les acaballes del franquisme érem joves d'entre 20 i 30 anys que explicàvem el que passava sota el tamís, ja incontenible, de l'oposició democràtica. Constituïem una nova fornada de corresponents d'uns mitjans que jugaven fort a favor de la democratització del règim, facilitant la incorporació informativa dels joves aprenents de periodistes i garantint tot l'espai disponible a les seves pàgines —la informació era gairebé diària i l'espai prou generós—, a canvi d'un cert compromís de dedicació i poques exigències econòmiques pel que feia a la remuneració previsible.

En aquestes poques línies ja han sortit un bon grapat de conceptes que reclamen una explicació sintètica i que vull concretar abans de seguir endavant. En primer lloc, he parlat de tasca militant. Per a la gran majoria dels corresponents hospitalencs que es van afegir a primers i mitjans setanta a fer premsa als diaris de Barcelona, la feina de periodista era una militància, no una professió. I, a més, era una militància que exigia una notable dedicació però que estava molt lleugerament remunerada, cosa que obligava a fer altres feines suplementàries que calia compatibilitzar. De fet —i aquí apareix el segon concepte, el d'apre-

A la imatge de dalt, portada de Diario de Barcelona, anunciant la mort de Franco el 20 de novembre de 1975. A la de baix, el que va ser el meu segon director al mateix diari, el reconegut Josep Pernaú, a la redacció antiga del carrer Muntaner.

nents de periodisme— fins a la segona fornada de corresponsals, molt vinculada en el temps a la mort del dictador, no apareixen els primers estudiants hospitalencs de periodisme de l'Autònoma, que combinen la militància antifranquista i l'aprenentatge pràctic de la professió, amb la clara voluntat de donar el salt a les redaccions dels diaris de Barcelona quan el rotatge, la confiança dels redactors veterans i l'existència de places ho permetessin.

Com que aquesta nova tasca dels joves periodistes —de la primera fornada i de la segona— representava en aquella conjuntura una compromís evident amb l'antifranquisme, els vells corresponsals, els corresponsals veterans i clàssics van haver de deixar pas a les

noves generacions perquè la corresponsalia fins aleshores havia estat més aviat una afició que no pas una feina, perfectament ajustada, d'altra banda, a la demanda poc exigent dels mateixos diaris. Tenint en compte que es tractava sovint de reflectir l'anecdota municipal, revestit d'un cert aire d'actualitat molt vinculat als esdeveniments oficials protagonitzats per les autoritats i les seves influències, normalment les seccions dels rotatius només reservaven espai de manera molt esporàdica. Cada vegada que l'oficialitat de les notícies ho aconsellés. Tot això va anar canviant. En uns casos, en uns mitjans, per l'especial dedicació dels corresponsals que transcendien allò que en un principi se'ls demanava —cas de Salva-

dor Rodríguez Paredes a la Soli, un dels veterans clàssics, que va acabar escrivint una pàgina diària on combinava una lleugera crítica, sobretot ben entrats els anys setanta, amb el periodisme més oficial i anecdòtic— i en altres diaris, perquè l'observació del tractament de les informacions de la perifèria, en els mitjans bel·ligerants amb el franquisme, els va ajudar a ubicar-se progressivament i, per tant, a cercar nous corresponsals més proclius al tractament de la informació suburbial, sovint fiscalitzadora de la vella política que exercien les autoritats franquistes.

Hi va haver uns anys, doncs, que en funció de l'aposta crítica dels diaris —anaven des dels oficialistes del Movimiento, especialment La Solidaridad Nacional, fins als diaris més clarament prodemòcrates com TeleXpres, Mundo Diario o Diario de Barcelona, passant per La Vanguardia Española o El Noticiero Universal, aquests dos en una posició més conservadora—, coexistien els vells corresponsals, la primera fornada militant i la segona fornada crítico/professional. Tot aquest fenomen va durar, estirant molt, una dècada, la que va de 1971 a 1981: la que inclou la definitiva decadència del franquisme i els anys convulsos de la Transició fins a l'arribada dels socialistes al poder.

Deia, en les primeres línies, que fer premsa en aquells moments incerts i en aquella conjuntura de contestació exigia prendre partit. Vam aprendre a fer informació amb la consciència clara de qui eren els que tenien la raó històrica i quins eren els responsables de la misèria circumdant —i no parlo només de la misèria material. La raó històrica pertanyia ja no als que havien perdut la guerra, sinó a aquells que volien un règim de llibertats homologable a Europa, entre els quals hi havia, també, una part dels successors d'aquells que l'havien gua-

nyada. Els responsables de la precarietat general, social, econòmica, cultural i per descomptat, política, eren els franquistes i tots aquells que s'havien aprofitat del franquisme —fossin o no franquistes— per crear una societat desigual, desequilibrada i injusta. En l'àmbit municipal: aquells que s'havien dedicat a desfer les ciutats mentre, pel cap baix, presentaven majors ambicions polítiques o construïen el seu currículum particular. A un costat, els antifranquistes, els obrers, els universitaris demòcrates i polititzats, l'Església conscient, el moviment feminista. A l'altre, les autoritats franquistes, els empresaris explotadors, els sindicalistes del vertical... i fins i tot els despolititzats, els populistes —que també n'hi havia—, aquells que, al caliu de la situació general, només pensaven a no molestar l'establishment.

Els periodistes joves que treballàvem als diaris de Barcelona, activament demòcrates, teníem via lliure per enaltir els primers i per ser durs amb els segons. En aquelles circumstàncies històriques no hi havia espais grisos. Els únics espais grisos els constituïen les forces d'ordre públic encarregades de la repressió més burda, quan ja es veia que la repressió era incapaç de frenar el nou règim formal de llibertats que s'albirava. I tampoc, des dels mateixos diaris, s'aconsellava cap objectivitat professional característica de la premsa lliure. Calia contrastar la informació mínimament per no dir mentides evidents ni inventar la realitat, però es donava per suposat que —simplificant— allò que deien els antifranquistes havia de ser cert i el que afirmaven les autoritats era, simplement, una burla, una falsedat sistemàtica amb una fosca voluntat de justificar-se.

En aquest context vam fer periodisme a l'Hospitalet al llarg d'aquesta dècada —i, en

Un altre dels diaris que van apostar des del primer moment per la informació més crítica contra el règim, el diari *Tele/eXpres*, que sortia a la tarda. Un lector fullejant un exemplar davant d'un quiosc de la Rambla a Barcelona.

alguns casos, bastant més enllà— i, com és obvi, vam poder viure el darrer període autoritari de l'alcalde España Muntadas, els governs de transició del darrer franquisme de Capdevila i de Perelló (el successor de Capdevila a l'Alcaldia), i el primer govern democràtic sorgit de les urnes. Qualsevol diria que els governs de la dictadura eren necessàriament criticables, no solament pel seu origen sinó per la seva gestió i els seus resultats, i que el govern sorgit de les urnes el 1979 havia de representar totes les esperances i merèixer tots els elogis. No va ser així. Alguns vam seguir veient en el funcionament i en les decisions del primer govern municipal democràtic una bona part de les velles rèmores autoritàries, ara consagrades i convertides en intocables pel sufragi popular. Una conseqüència més que lògica de la manera com s'havia produït la Transició. I mentre es produïa aquest fenomen, passaven els anys i es consolidaven les maneres dels successius equips municipals, se'ns feia més evident la necessitat de comparar entre uns períodes i altres i diferenciar clarament el que havien estat els governs municipals del franquisme pur —que a l'Hospitalet es van caracteritzar també perquè els seus alcaldes pertanyien a la Falange, a més de ser per imperatiu legal jefes locales del Movi-

miento— i els del període transicional, que en el cas que tractem, van anar més o menys del 1973 al 1978, amb algunes espurnes prèvies durant el darrer govern de l'alcalde España.

Aquesta necessitat de revisar les interpretacions polítiques de l'etapa transicional, sobretot en funció del nou període de democràcia municipal en marxa des del 1979, em va portar a fer un repàs de les realitzacions més destacades d'aquells anys, de la mà de qui havia estat el principal inspirador d'aquella dinàmica, encara avui sorprenent pel que tenia d'innovadora: Vicenç Capdevila Cardona, regidor de Cultura en el govern municipal de Matías de España, alcalde després, diputat als parlaments espanyol i català, director general i encara avui un hospitalenc resident, dinàmic i participatiu, allunyat de la política activa però no encara de l'activisme social, com s'explicarà en aquestes mateixes pàgines.

Nosaltres naixíem a la política teòrica quan Capdevila ja l'exercia directament de feia temps. Per nosaltres, el jove Capdevila, tenia l'estigma de la procedència del règim on la desenvolupava, però també un punt d'atracció per les seves indubtables capacitats dialèctiques en un món més aviat orfe de brillantor. En el meu cas, a més, calia afegir un altre aspecte que me'l feia proper. Als 14 anys vaig

Exemplar de l'estiu de 1972 de l'especial setmanal dedicat a l'Hospitalet que apareixia en les pàgines de gravat de Diario de Barcelona un cop a la setmana, i on vam començar a col·laborar alguns dels responsables de la primera fornada.

aterrar al Copem (Centre Oficial del Patronant d'Ensenyament Mitjà) de Santa Eulàlia per repetir quart de batxillerat. La meua professora de matemàtiques d'aquell quart A es deia Maria Rosa Dalmau, una llicenciada en Ciències Físiques que aleshores no arribava a la trentena. Uns quants anys després es casava amb Vicenç Capdevila i es mantindria en actiu, primer a l'institut i després a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona, fins a jubilar-se, fa poc, com a professora titular del Departament de Física.

Quan vaig trucar Vicenç Capdevila per telèfon per explicar-li el meu propòsit, de fer un llibret de reflexió i memòria sobre aquells anys i aquelles polítiques de les quals ell era un protagonista de primer ordre, tenia seriosos dubtes sobre si el projecte l'interessaria prou i, en aquest sentit, si acceptaria seure unes quantes hores per recordar plegats les seves inquietuds d'aleshores. Tenia interiorment la recança que l'havíem tractat bastant malament des de les pàgines dels diaris —que no devíem haver fet servir l'objectivitat que hauria calgut— i que malgrat els anys no hauria oblidat la contundència de la crítica. Pensava que podia respondre amb la displicència pròpia de qui s'havia pogut sentir injustament

tractat o que, simplement, no tenia per què interessar-li recrear, amb un personatge més aviat distant com era jo, totes les realitzacions d'aquell període. La meua malfança va desaparèixer d'immediat. No vaig trobar-lo en la meua primera trucada telefònica, però no va fer falta repetir-la. Va ser ell el que va respondre tot seguit per convidar-me immediatament a un primer contacte al seu despatx del carrer Tuset, que porten el seu fill i el seu nebot, però on encara s'hi passa bones estones.

Era, ben per casualitat, un 28 d'octubre, el dia que feia 79 anys sense que jo ho sabés. Allà, en aquell primer encontre, vam parlar dels objectius i del procediment per escriure el llibre i vam quedar per veure'ns a dies fixos als baixos de casa seva a l'Hospitalet, al mateix edifici on resideix des que es va casar i que jo recordo haver visitat una vegada quan ens va rebre sent alcalde —a l'Enric Company i a mi, abrandats corresponsals—, mentre es canviava per agafar un vol en un viatge llampec a Madrid i ens explicava alguna cosa d'urgència, vés a saber quina.

Així és com vam reiniciar una llarga conversa dos cops per setmana a partir de novembre del 2015, sobre una multitud de temes que

jo anava desgranant en un llarg qüestionari genèric, centrats bàsicament en la seva vida política i en les activitats a l'Hospitalet. Jo preguntava i gravava, i ell responia, i he de dir que no es va negar mai a parlar de cap qüestió i ho va respondre absolutament tot, voldria pensar que a plena satisfacció meva, tot i que l'ofici d'indagar sempre aspira a més informació i a informació més delicada i compromesa. El clima va ser cordial, més del que podia preveure, i la conversa, naturalment condimentada amb anècdotes i records, amb reflexions i anàlisis que demostren que encara està en plena forma i molt ben ancorat a l'actualitat.

Vam començar pel principi i ho vam anar deixant quan, deslliurat de la seva activitat política, es convertia en un ciutadà anònim més. En el seu cas, amb un intens bagatge i unes quantes experiències per explicar.

I vam seguir polint i matisant allò que estava escrit durant setmanes després de l'estiu, i fins gairebé el Nadal del 2016. Afegint records i ajustant pensaments, mentre teixíem una relació cordial que, al final de tot, s'apropava força a un sentiment d'amistosa proximitat.

II

El meu pare era originari de Sant Feliu de Codines, de cal Quimet fuster, és a dir fill del fuster del poble, i la meva mare, de família pagesa de la Sènia i, a més, de procedència carlina, lògicament per la influència que el carlisme va tenir a la zona. El meu pare no era l'hereu i, per tant, estava decidit per raons de primogenitura que no heretaria la fusteria familiar, així que va decidir guanyar-se la vida lluny de l'ofici. Per curiositats de la tradició, molta gent de Caldes de Montbui i l'entorn han exercit d'antuvi l'ofici de bacallaners i fabricants d'envinagrats i, en aquest sentit, un cosí seu havia obert unes parades de bacallà i olives al mercat d'Hostafrancs, on va anar a parar el meu pare per treballar més o menys com a encarregat. Una de les dependents de la botiga seria la meva mare. Tots dos, joves, acabarien casant-se i de seguida van buscar la independència familiar, més o menys obligada aleshores. Així, van anar a parar a l'Hospitalet. Van aconseguir la concessió d'una parada al mercat del Centre, van llogar un pis al carrer Provença on jo vaig néixer, i a base d'anys i esforços van adquirir un solar al carrer Baró de Maldà, molt a prop del mercat, on van construir —a primers dels cinquanta— uns baixos que servien de garatge i de magatzem, amb

càmera frigorífica i tot, i un pis on es va traslladar el matrimoni i els tres germans. Un, més gran que jo, nascut a l'agost del 33; jo, que vaig néixer a l'octubre del 1936, quan la guerra ja feia poc més de tres mesos que havia començat, i el meu germà petit, catorze mesos més tard, al gener del 38, que naixeria a Sant Feliu de Codines, com explicaré més endavant.

A partir de la seva construcció, en aquesta mateixa casa de l'Hospitalet he viscut sempre des que tenia 16 anys, tret d'un petit període en què vam residir en un pis llogat de la Rambla perquè estàvem ampliant la casa. Quan jo em vaig casar, vam ocupar un dels habitatges de Baró de Maldà, allà vam tenir els fills i... fins ara mateix.

Em demanes records de joventut. Bé, l'Hospitalet eren uns quants barris disseminats en busca de ciutat i encara ho continuarien sent durant bastants anys, de manera que, per la gent del Centre on vivia, l'Hospitalet era fonamentalment aquest territori urbà, perquè Santa Eulàlia, la Torrassa, Collblanc, els camps de Marina i les vinyes de muntanya, tot i ser també l'Hospitalet, eren per nosaltres, un altre món. A tocar de casa, al carrer de l'Església, hi havia l'Acadèmia Comercial on jo vaig estudiar primària, igual que molts amics del carrer, amb

els quals jugàvem. De la via del tren cap al sud s'estenia la Marina, amb les seves masies —Cal Tocaio, Cal Canari, Ca la Vidala...— i els camps treballats. De tant en tant, sobretot als estius, anàvem als afores, camps enllà, unes excursions ràpides d'anar i tornar, i jo encara conservo en el record —aquestes imatges infantils que suren a la memòria— prendre una carxofa dels camps i pelar les fulles verdes per menjar el cor blanc, tan tendre... i això que les verdures no són el meu fort; però feia goig collir-les directament de la mata, tan fresques... És a dir, els camps, tan propers, estaven en plena producció, molts pagesos vivien encara de la seva feina. Estem parlant dels anys quaranta, no de principis de segle. D'altra banda, el nostre món particular estava molt a la vora, tot a tocar, però fora dels nostres carrers la vida era més complicada. Per anar a Collblanc, per exemple, calia planificar-ho, perquè el trasllat no era fàcil ni immediat com ho és ara. Les comunicacions eren escasses i els carrers tampoc es que fossin gaire transitables.

Potser tenia més o menys un any, devia ser cap al 37, quan la meva mare, el meu germà i jo vam anar a viure a Sant Feliu de Codines, a casa dels avis, en plena guerra. Allà mateix naixeria el meu germà petit, mentre el pare s'estava a l'Hospitalet, anant i venint, i gestionant la parada que, com la majoria d'empreses i botigues, havia estat col·lectivitzada. Recordo sentir-li comentar que portava la recaptació del dia a la Torre Solanes de la Rambla, on s'havia establert el comitè, i probablement a ell li devien pagar un sou com a encarregat. Quan ja s'apropava el final de la guerra, el meu pare va ser mobilitzat per la República i es va passar encara una bona temporada a l'exèrcit, a les zones de muntanya a prop del Pirineu. Ho sé, perquè en aquells anys

va fer molta amistat amb una família de Sant Joan de les Abadesses (eren els amos de la Sastreria Serra) que, anys més tard, encara anàvem a visitar amb tota la família i amb la qual vàrem mantenir contacte fins no fa gaire. Acabada la guerra, el pare va ser enviat al camp de concentració de Guadalcanal, a prop de Sevilla. La mare l'havia anat a visitar amb la seva cunyada per portar a les autoritats del camp un certificat municipal on s'explicava que el pare no havia estat implicat en cap afer i que, per tant, podia ser alliberat sense problemes. Tinc molt present una foto on estem els tres germans ben petits damunt d'un cavall de cartró i pelats al zero —segur que era a l'estiu—, a l'Estació de França el dia que l'anàvem a rebre quan tornava d'aquella reclusió injusta. Probablement devia ser cap al 1940.

La meva era una família catòlica, més per part de la meva mare que no pas del meu pare, i eren, podríem dir-ne, apolítics. Algun oncle meu sí que estava més polititzat, però a casa mai no es va parlar de política. De la guerra només es recordaven les penúries, però tampoc d'una manera obsessiva: tenir parades en un mercat llimava molt les carències. Naturalment, com a qualsevol família de l'època, es va complir amb totes les obligacions diguem-ne religioses. Tots vam ser batejats, vam fer la comunió, vam ser confirmats —recordo que jo vaig rebre la confirmació al Centre Catòlic, perquè, com sabem, l'església del Centre va ser enderrocada el mateix 19 de juliol del 1936. Per cert, el meu germà petit i jo estem batejats al Pilar de Saragossa, perquè quan jo vaig néixer naturalment no hi havia capellans disponibles —uns havien marxat, altres havien estat probablement assassinats, la parròquia no existia— i, per tant, quan va néixer el meu germà a Sant Feliu de Codines, al gener de l'any 38,

Vicenç Capdevila l'any 2016, a l'espai on es van desenvolupar les converses que van donar com a resultat el llibre que el lector té a les mans.

en les mateixes circumstàncies, el taxista del poble li va dir a la meva mare: “no et preocupis que quan això s’acabi —referint-se a la guerra—, si les coses acaben com cal i recupero el taxi, us portaré al Pilar de Saragossa perquè puguis batejar la canalla”. I així ho va fer. Mira si érem grandets, devia ser cap al 1941, que tinc memòria d’haver esbufegat la sal que et posaven als llavis com a ritual del bateig...

Després de la guerra vam tornar a l’Hospitalet i la mare va incorporar-se a treballar a la parada que ja havíem recuperat i que fins aleshores portava el pare amb l’ajut d’alguna dependent. El pare marxava a la feina a les sis del matí i la mare cap a quarts de vuit. Teníem, és clar, una minyona que dormia a casa i que tenia cura de les criatures, però més forçats per la necessitat que no pas per luxe. Cap als quatre o cinc anys, més o menys, ens van por-

tar a l’escola, a l’Acadèmia Comercial com he dit. Recordo com si fos ara, i havia de ser cap a l’any 41, que un dia ens van fer tornar de l’escola a casa perquè havia mort a Roma el rei Alfons XIII. L’escola era propietat del senyor Joan Escarré, que vivia al carrer Rossend Arús, però jo vaig anar a la classe del Sr. Foguet, que era de Vinaròs i que feia de director. L’única escola pública que hi havia al Centre era Can Borí, que havia inaugurat el president Macià em sembla que cap al 1933 durant la República, i una bona part dels nanos de famílies més o menys benestants anàvem a les escoles particulars: la del Sr. Massot, la del Centre Catòlic que aleshores dirigia el Sr. Batallé, la del Sr. Josa, ja a Sant Josep, i la del Sr. Foguet. Això va durar fins als 9 anys, quan el meu germà petit i jo vam ser enviats a l’internat dels Salesians d’Horta a fer el batxillerat.

Reproducció, de no molt bona qualitat, d'una fotografia del diari Mediterráneo de Castelló, el dia que el ministre Cruz Martínez Esteruelas va imposar, a Vinarós, d'on era natural, la creu de Caballero del Orden Civil de Alfonso X el Sabio a qui va ser mestre seu a l'Hospitalet, Manuel Foguet Mateu (16.2.1975). També va ser-hi present en l'homenatge, Vicenç Capdevila, alumne seu a l'Acadèmia Comercial. Dret, el ministre Cruz Martínez. Asseguts, el primer a l'esquerra, Vicenç Capdevila i el segon, Manuel Foguet.

És fàcil preguntar per què als Salesians d'Horta. Doncs perquè ha estat molt comú acceptar els bons consells fruit de les bones experiències de gent coneguda i als Salesians d'Horta hi anava el fill del Casas de la pastisseria Montserrat, al carrer Major cantonada Príncep de Bergara, i els del Boix, que era el director de l'oficina de la Caixa de Pensions també del carrer Major —aleshores en dèiem la carretera—, a tocar de l'adrogueria Gairalt. El Sr. Boix, pel seu càrrec, era una mena d'assessor econòmic de la gent amb alguns recursos, una persona de confiança i, per tant, si ell recomanava l'escola on anaven els seus fills, és que l'escola havia de ser bona. I era, com és fàcil d'imaginar, tot un sacrifici, perquè per anar a Horta des de l'Hospitalet, feia falta tot un matí.

Ja dic que vam ser interns de l'escola. Els dies de visita de les famílies eren dijous a la tarda i diumenge tot el dia. La mare venia cada dijous amb un paquetet per als nens, és clar, i

diumenge venien tots dos, el pare i la mare. Uns anys després, el pare va comprar una Rubia, un Fiat italià refet que havia arribat a Espanya per la frontera d'Irún l'any 1933, i que li era útil per estalviar-se el cost del transport de les mercaderies que comprava a la zona del Rec Comtal de Barcelona, on hi havia els majoristes de pesca salada. I tots dos venien els diumenges amb el cotxe fins a l'escola, reduint notablement el temps emprat.

Bé, allà, a Horta, m'hi vaig passar 8 anys. L'ingrés de batxillerat i set cursos. Al final vam ensopegar la reforma aquella del batxillerat superior i vaig ser dels primers a fer el Preu en el darrer any dels Salesians. I després, vaig fer Dret a Bilbao.

Per què Dret? Ui! Doncs perquè jo, ja als dotze anys, volia ser diplomàtic. Era la meua idea, però per ser diplomàtic era evident que una cosa que resultava imprescindible aleshores, i ara encara més, era dominar uns quants idiomes, com a mínim anglès i francès i jo

L'orla d'estudiants del curs 58-59 quan va obtenir la graduació Vicenç Capdevila, que conserva emmarcada al local on es van produir les converses. Vicenç Capdevila és el que figura encerclat.

només havia fet l'idioma que s'aprenia al batxillerat i amb això era impossible fer oposicions amb garantia de sortir-se'n. D'altra banda, jo tenia molt clar que, posats a estudiar, ho havia de fer fora de casa, perquè el que no volia era continuar amb el negoci familiar, que en canvi sí que van seguir els meus germans. Com que jo ja veia que això de diplomàtic era complicat, vaig pensar a fer Ciències Polítiques, que aleshores només podia cursar-se a Madrid.

Al mateix carrer, quatre cases més enllà de la meva, al número 17, vivia un xicot que de seguida et sonarà: Cruz Martínez Esteruelas. La seva mare comprava al mercat i, com a clienta, havia fet una certa amistat amb la meva i sempre parlaven, lògicament, dels fills, perquè érem més o menys de la mateixa edat i tots dos érem estudiants —ell havia nascut l'any 1932. Com que jo estava en situació de triar carrera, segur que la meva mare li devia

fer un comentari al respecte i la dona li va proposar que parlés amb el seu fill, el Cruz, que ja feia uns quants anys que era universitari. I jo així ho vaig fer. Ell estava acabant Dret i em va recomanar que, pel que jo semblava inclinar-me, el millor era fer Dret i, com que jo volia fer-ho fora de casa, per què no fer-ho a Deusto, on ell estava estudiant? I no m'ho vaig pensar dos cops. Per cert, que a Deusto hi estudiava també l'hospitalenc Jaume Layola, que passats els anys seria regidor de l'Ajuntament i el meu primer tinent d'alcalde quan jo vaig accedir a l'Alcaldia. Layola va morir als 39 anys de manera sobtada i ja pots imaginar-te el trasbals que això ens va causar, a mi, d'una manera especialíssima perquè era un gran amic i una persona de la màxima confiança personal.

Vaig estar cinc anys a Deusto, una universitat dels jesuïtes, privada —la primera que hi va haver al país—, de gran prestigi, de missa diària, però molt efectiva des del punt de vista

La ria de Bilbao als anys 50. A l'extrem superior esquerra es pot veure la Universitat de Deusto on va estudiar Vicenç Capdevila.

formatiu. Quan acabàvem cada curs, havíem d'anar a Valladolid —a la universitat pública— per passar un examen oral de totes les assignatures del curs i així fins al final de la carrera per obtenir el títol oficial.

Acabo tot plegat l'any 1959 i aleshores em dispo a preparar oposicions per a l'advocacia de l'Estat, tal com ja havia fet el Cruz abans, aprovant l'oposició. Abans de posar-m'hi vaig fer, a l'estiu, les milícies universitàries, i a l'inici de curs vaig començar la preparació de les oposicions a Girona. Vaig anar a Girona perquè el Cruz Martínez, que ja estava casat amb una Oliveras Gajo, també d'aquí, de l'Hospitalet, havia aconseguit una plaça a Girona com a advocat de l'Estat i em va recomanar que les preparés allà amb el José Maria Amusátegui, que anys després seria copresident del Banc Santander Central Hispano —amb Emilio Botín— i que, feia molt poc, havia tret les mateixes oposicions. De Girona, estava previst que anéssim al cap de poc temps a Madrid a continuar la preparació,

però jo em vaig cansar aviat d'aquella feinada. I ho vaig deixar.

Cal una certa mentalitat d'opositor que jo no tenia. A mi, sobretot, m'agradava el dret administratiu, cosa que encaixa bastant amb el que després han estat les meves vel·leïtats polítiques. Doncs bé, abandonades les oposicions i tornat a Barcelona, vaig establir contactes amb Rafael Entrena, catedràtic de la Universitat de Barcelona, i així em vaig incorporar a la seva càtedra com a docent, període que s'allargaria uns deu anys (1963-1973). Això em va permetre especialitzar-me en Dret Administratiu, que era la branca que més m'havia interessat en els meus anys d'estudiant i que tanta relació té amb els assumptes públics als quals em vaig dedicar, poc després, des del vessant polític. Mentrestant vaig incorporar-me com a passant en el despatx de Barcelona de Salvador Casanovas i, a l'any 65, després de casar-me, vaig decidir obrir despatx propi al carrer de Llúria, sense deixar les classes a la Facultat.

III

El local on van transcórrer les converses per fer aquest llibre donava a un pati interior que comunicava amb el primer pis per una escala exterior que amb prou feines s'entreveia, i on s'observaven unes quantes plantes arbustives i un llimoner. Un pati interior d'illa de cases, molt comú en aquesta àrea del barri Centre on els locals de les plantes baixes encara no s'han edificat fins al límit de la finca, com tantes vegades ha recordat Capdevila que hauria d'haver reglamentat per evitar-ho, quan va ser alcalde.

El lloc que va ser testimoni de tantes hores de records era la planta baixa de la residència actual dels germans Capdevila que el seu pare havia fet servir com a magatzem i que després els germans van partir en dues meitats. El nostre interlocutor va convertir la zona davant de la seva part en garatge i la posterior en una mena de sala multiusos que tota la família utilitza per a celebracions diverses, on hi ha un moble llibreria, uns quants prestatges, una gran taula i cadires i les parets, de maó vist, plenes de quadres i de fotografies. En una d'aquestes parets hi ha penjada l'orla de la Universitat de Deusto, amb la colla d'estudiants que compartien curs i que, en un moment de la conversa, despenja per mirar-se-la de prop mentre me la comenta. Allà hi ha la imatge del mateix equip

professoral de qui va ser ministre i amic seu: Cruz Martínez Esteruelas.

Quan a l'estiu de l'any 1973, en Cruz va ser elegit ministre per Carrero Blanco —que es va convertir així en el primer president de govern nomenat per Franco—, la majoria dels corresponents que treballàvem a la ciutat no sabíem qui era aquest ministre, malgrat que, com es va anunciar, era fill de l'Hospitalet i havia fet carrera política a Madrid i, pel que es veia, amb força eficàcia. El càrrec de ministre de Planificació del Desarrollo, que va ocupar, li va durar el que va durar Carrero Blanco al front del govern. El 20 de desembre era assassinat per ETA i substituït per Carlos Arias Navarro que mantindria Martínez Esteruelas al govern, però ara com a ministre d'Educació i Ciència. La remodelació del govern que va seguir a la mort del general Franco el 20 de novembre, el deixaria definitivament fora de la cursa governamental, encara que no de la política.

A l'Hospitalet, Martínez Esteruelas va deixar poca petjada. Probablement la més intensa va ser la influència sobre Vicenç Capdevila, alcalde, gairebé en el mateix moment que el seu amic es convertia en ministre. De fet, Cruz Martínez va estar a la seva ciutat natal pocs anys, perquè després d'estudiar a Deusto va anar a Gi-

Una imatge de la plaça de l'Ajuntament de l'any 1928, amb l'església parroquial a peu de carretera, que va ser destruïda l'any 1936, segons una fotografia apareguda al número 737 de *La Esfera Ilustración mundial*. Al mig, una imatge del carrer Campoamor, probablement dels anys 40 (foto de Mayte P Vill) on s'observa la precarietat dels habitatges i la degradació urbana. I a sota, una fotografia d'autor desconegut de la plaça Espanyola de La Torrance, dels anys 60.

Fotografia de Cruz Martínez Esteruelas extreta de la contraportada d'un llibre seu de ficció, publicat per Planeta l'any 1986: *La leyenda de las ardillas*.

rona, com s'ha dit, i posteriorment, de manera definitiva a Madrid un cop aprovades les oposicions d'advocat de l'Estat. Es va casar, però, com afirma Capdevila, amb una Oliveras Gajo, dos cognoms ben arrelats a la història de la ciutat. I van tenir tres fills.

Cruz Martínez va succeir en el càrrec el ministre Julio Rodríguez —nomenat per Carrero i cessat quan aquest va ser mort—, aquell que es va inventar un canvi en el calendari del curs universitari que havia de començar al gener i acabar al desembre i que només va estar en funcionament mig curs (entre gener i juny de 1974). Amb molt bon criteri, i atenent al desori que va produir aquesta mesura a la universitat espanyola, a Martínez Esteruelas li quedarà el mèrit d'haver retornat el calendari a la seva situació tradicional i d'haver impulsat la Llei de selectivitat, convençut com estava de la massificació de la universitat espanyola i defensor com era de la "teoria de les elits".

En la part negativa, li quedarà l'ordre dràstica de tancament de la Universidad de Valladolid en plena efervescència política

universitària contra el règim. Esteruelas va ser, més tard, enmig de la Transició, president de la UDPE —Unión del Pueblo Español— i com a portaveu d'aquest partit va participar en la fundació d'Alianza Popular. Sembla que en algun moment de la seva joventut va ser membre de Falange Española —com ho eren comunament tots els que volien participar en política, especialment fins a finals dels seixanta— i també sembla que mai no va ser soci de l'Opus Dei, malgrat que confiés molt en ell Carrero Blanco, ferm defensor de l'Obra.

Curiosament, i referit a Capdevila, en la biografia de la Base documental d'Història Contemporània de Catalunya es pot llegir el següent: “Advocat, director de la filial d'una companyia d'assegurances i assessor del gremi local de la construcció. Format a Deusto i vinculat a l'Opus Dei. Fou vicepresident de l'Associació d'Antics Alumnes de Deusto. Regidor pel terç corporatiu el 1964, actuà com a tinent d'alcalde de Cultura fins el 1971. Era ajudant de càtedra del tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Barcelona Rafael Entrena Cuesta quan fou proposat per substituir De España, qüestió que suscità prou comentaris. Fou valedor seu davant el governador Pelayo Ros el procurador a Corts Cruz Martínez Esteruelas, antic convilatà. Fou vicepresident de la Corporació Metropolitana de Barcelona i diputat provincial. El 1977 fou elegit diputat al Congrés en el lloc núm. 4 de la candidatura d'UCD.”

A mi em va sobtar especialment allò de “format a Deusto i vinculat a l'Opus Dei”. No només perquè els jesuïtes de Deusto i els sectaris d'Escrivà de Balaguer no tenien especials concommitàncies. Sobretot, perquè no em podia imaginar que Capdevila hagués estat de l'Opus, ni tan sols proper a l'Obra. En efecte, m'ho va desmentir. I va lamentar que encara aparegui a la xarxa

la seva biografia amb aquest error. En canvi, va reconèixer que Cruz Martínez segurament devia haver parlat d'ell amb Pelayo Ros, quan era governador de Barcelona, assenyalant-lo com una persona de confiança —i probablement no va ser l'únic que en devia parlar bé—, però també que, amb els anys, ell i en Cruz van perdre el contacte i es van distanciar. Tampoc aquell contacte amb el governador civil va ser rellevant perquè els governadors civils s'atenien a allò que les altes instàncies decidien pel seu compte. No ho oblidem: Cruz Martínez va ser un prohom d'Alianza Popular, quan AP era l'organització política de la Transició més propera al transformisme franquista, mentre que el seu amic Vicenç Capdevila, bastant més sensible al reformisme de la UCD, es va apuntar ben aviat a l'ona del president Suárez, sense cap mala consciència.

Però tot això era el futur. Ara encara som a les beceroles: quan el Capdevila jove i inquiet sospesa les dolçors de la cosa pública, a prop de casa.

IV

Més o menys un any abans de casar-me, just al 1964, em vaig incorporar com a regidor de Cultura a l'Ajuntament de l'Hospitalet. Tenia 27 anys. Aquest pas el dono gràcies a la relació establerta amb l'amic Enric Sanfeliu, que tenia farmàcia a la Rambla i on, en alguna ocasió, a la rebotiga, fèiem petar la xerrada — el Cruz Martínez era, especialment, amic de l'Enric Sanfeliu.

En aquell ambient desenfadat de simple tertúlia, però, s'encertaven a veure algunes inquietuds particulars. Érem gent jove, d'allò que en diríem d'ordre, amb formació universitària i una certa inquietud cultural, i no és gens estrany que les autoritats municipals del moment veiessin en aquest jovent el relleu generacional que tant convenia. En aquell context es deuria produir la conversa sobre el relleu a l'ajuntament, en la qual segur que va participar el Cruz Martínez, i l'Enric em va temptejar sobre si estaria disposat a incorporar-me a l'Ajuntament. L'alcalde era el Matías de España de feia poc, i jo li vaig dir a l'Enric Sanfeliu que hi estava disposat, però no a qualsevol preu. Acceptaria ser tinent d'alcalde de Cultura perquè era en aquest àmbit on em sentiria més còmode i probablement més útil. Ho devia comentar amb l'Espana, aquest segurament

faria les consultes pertinents i un bon dia em va cridar al seu despatx per fer-me l'oferta, exactament en els mateixos termes que jo estava disposat a acceptar.

D'aquesta manera, al febrer del 64, entrava a l'Ajuntament com a tinent alcalde de Cultura i iniciava una de les etapes més fecundes de la meua vida política i de la qual, de ben segur, n'estic més íntimament satisfet, malgrat que, com era lògic, era només un primer esglaó en una carrera que duraria uns quants anys i que possibilitaria responsabilitats, diguem-ne, més elevades.

Aleshores a l'Hospitalet, les activitats culturals es reduïen a alguna sessió de teatre amateur al Centre Catòlic, alguna activitat puntual en les escasses entitats socials que hi havia a la Torrassa o a Santa Eulàlia, alguna cosa específica a les parròquies, algunes interessants iniciatives de l'Agrupació d'Amics de la Música i les celebracions de les festes majors que, com que els barris de l'Hospitalet eren un món prou diferenciat, resultaven importants en cada nucli però no tenien, ni de lluny, cap contingut de ciutat. Ser tinent d'alcalde de Cultura de l'Hospitalet era una oportunitat única per pensar i programar amb una visió global, àmplia, per al conjunt del municipi, més enllà

Cartell, que conserva Vicenç Capdevila, del Teatre Popular Portàtil que es va instal·lar a la ciutat.

del lloc concret on es fessin les activitats. Jo sempre he combregat amb aquella frase de la Montserrat Roig que afirmava que *la cultura és l'opció política més revolucionària a llarg termini*. Però les preocupacions que aleshores jo tenia no només eren culturals en sentit dinàmic. En una ciutat que creixia d'una manera tan desaforada —al voltant de 15.000 habitants nous per any—, aviat es van posar de manifest les mancances d'equipaments. La primera urgència va venir de la constatació de la manca de places escolars, però també de la pràctica inexistència de biblioteques i d'unes infraestructures molt limitades per a la pràctica cultural.

Si calia considerar l'Hospitalet no només com un conjunt de barris units per la conjuntura territorial, sinó una ciutat amb vida pròpia, convenia dissenyar propostes que la contemplessin íntegrament. I aprofitar les di-

nàmiques, limitades però ben reals, que ja existien.

Per exemple, quan em vaig fer càrrec de la ponència, al Centre hi havia l'Agrupació d'Amics de la Música que van fundar l'any 1940 els germans Reventós —que eren impressors—, en Royo i l'Eugeni Garcia entre altres, i feia molt pocs mesos que una colla de gent jove havia organitzat una entitat que s'anomenava Alpha 63 i que estava cridada a ser un referent a poc que algú hi donés aixopluc i rellevància. El Jaume Reventós Martí, ànima de l'AAM, músic i molt aficionat també a la pintura —tenia una important col·lecció que després va llegar a la ciutat—, em va proposar ben aviat organitzar a través de l'Ajuntament un premi de pintura anual que portés el nom de la ciutat.

Així va néixer, l'any 1965, el Concurs de Pintura "Ciutat de l'Hospitalet", que adjudicava tres premis: el primer, Premi Ciutat de l'Hospitalet, medalla d'honor i una quantitat en metàl·lic que es va anar incrementant al llarg dels anys; el segon, Premi Rafael Barra-das, medalla d'argent i també una quantitat —inferior— en metàl·lic, i el tercer, Premi Mestre Castellví i medalla de bronze. S'adjudicava també la medalla de l'AAM, com un quart premi, amb el benentès que les dues primeres obres premiades quedaven de propietat municipal per bastir un proper museu d'art contemporani de la ciutat. Els dos darrers anys es va ampliar la taula de premis i es van instituir

Una imatge de la sala de la Permanent municipal —que es trobava en un annex al fons de la Sala de Plens— amb un quadre a la paret de l'extinta Tecla Sala i on es reunia, també, el jurat dels Premis de Pintura. A la imatge, una reunió del Jurat del I Premi on es pot veure al regidor de Cultura, Vicenç Capdevila, a l'esquerra, i a continuació els crítics d'art José Corredor Matheos, Joan Costa Vidal, Àngel Marsà, Alexandre Cirici Pellicer, Cesáreo Rodríguez Aguilera i Jaume Reventós de l'AAM.

dos nous premis dotats econòmicament per a artistes de l'Hospitalet.

El Concurs de Pintura es va convocar durant nou anys seguits (1965-1974) i el desè any es va fer una exposició de totes les obres premiades i una sèrie de taules rodones per tal de reflexionar sobre el futur del concurs. Jo ja feia uns anys que havia deixat la Ponència de Cultura (1971), acabava de prendre possessió de l'Alcaldia (1973) i vaig pensar que el manteniment del concurs o no era cosa del nou tinent d'alcalde i dels que estaven convidats a reflexionar sobre la qüestió. El premi no es va tornar a convocar, però la ciutat tenia ja un fons de mig centenar d'obres de qualitat firmades per artistes de gran talla com eren Albert Coma Estadella, Lluís Trepà, Joan Soler-Jové, Conxa Ibáñez, Àngel Jové, Gerard Sala, Francesc Artigau, Arranz-Bravo, Caty Juan, Joan Brotat, Claude Collet i un llarg etcètera. I, encara tant important com això, molts membres dels diferents jurats, emponents crítics d'art, intel·lectuals i especialistes

com ara l'Alexandre Cirici Pellicer, José Corredor Matheos, Àngel Marsà, Cesáreo Rodríguez Aguilera, Lina Font, Joan Perucho, Eugeni García Gargallo, Albert del Castillo, Daniel Giralt-Miracle, Rafael Santos Torruella, Rafael Manzano, Rafael Solanic, Sebastià Gasch, Hèctor Cesena, Francesc Galí, Lluís Pou, Joaquim Dols i molts altres, havien posat l'Hospitalet a la seva agenda. La ciutat, començava a existir...

Per cert, com a dada anecdòtica valgui dir que la relació amb els guanyadors del premi de pintura va servir, de passada, per demanar-los la col·laboració, sense cost, en la realització dels cartells anunciadors d'un altre dels projectes més reeixits d'aquests anys: la Setmana Cultural i Jornades del Llibre, una doble manera de disposar de més obra original d'aquests artistes, malauradament no tota ella prou conservada.

Si el Concurs de Pintura és de l'any 65, els Festivals Populars d'Estiu, una altra de les noves propostes, són de 1966 i es programen

A dalt, fotografia de La Carpa propietat del Ministerio de Información y Turismo, aleshores en mans de Manuel Fraga, que es va instal·lar a la plaça de Maria Pita de La Corunya. Conegudes popularment com les “tetas de Maria Pita” aviat arribarien a l’Hospitalet. A la dreta, una imatge de La Carpa, ja instal·lada a Can Serra, en un concert per a les escoles, en presència, entre d’altres del regidor de Cultura, Vicenç Capdevila.

per primera vegada entre el 16 i el 18 de juliol al pati del Col·legi Públic Onésimo Redondo de la Florida. L’objectiu era portar el teatre a la ciutadania i fer-ho allà on vivia la gent i de manera gratuïta. Jo sempre he estat un amant del teatre, que em sembla un motor de transmissió d’idees, de sentiments i de valors, i un espai de reflexió que els poders públics han de potenciar. I així que vaig ocupar la Ponència de Cultura, em vaig proposar portar el teatre als barris de la ciutat, amb la mateixa inquietud que mesos després imprimiríem a les Jornades del Llibre. Aquells dies a la Florida es va poder

veure *Cuento de abril*, de Valle-Inclán, que la companyia Pequeño Teatro havia preparat per celebrar el centenari del naixement del dramaturg gallec, i també *Molinos de Viento*, de Pablo Luna, que va representar el Quadre Escènic del Centre Catòlic de la ciutat, dirigit per Alfons Flores. El tercer dia es va programar una sarsuela, tot amb un èxit de públic aclaparador.

El Ministeri d’Informació i Turisme havia posat en marxa al conjunt de l’Estat els *Festivals de España*, que eren també un intent de popularitzar, a l’aire lliure, el consum de cultura, el teatre, la dansa, la sarsuela... Quan Car-

Carlos Robles Piquer tenia aleshores un estret contacte amb el regidor de Cultura, Vicenç Capdevila. Va ser Pregoner del Llibre, el 18 d'abril de 1970, data de la fotografia.

los Robles Piquer, amb qui jo tenia molt bona sintonia, va ser nomenat director general de Cultura Popular i Espectacles l'any 1967 —abans, sense interrupció des de 1962, ho havia estat d'Informació— em va proposar portar-los a l'Hospitalet. Jo li vaig rebutjar l'ofertament, tot i que el format em semblava interessant, perquè no coincidia amb la idea que jo tenia de descentralitzar per barris els espectacles enlloc de limitar-los a un sol barri per molt alta qualitat que tinguessin. D'aquesta manera, després de la primera edició de la Florida, els Festivals d'Estiu, que eren tota una altra cosa, es van consolidar com una mostra de teatre al carrer a tots els barris de la ciutat i es van convertir en un referent no solament a la ciutat sinó arreu de Catalunya. I van durar, que jo tingui notícia, una dècada sencera, fins al 1976.

Conseqüència també del contacte amb Robles Piquer, l'any 1969 es va instal·lar el tea-

tre de la Carpa a Can Serra. Avui encara hi ha un parc que porta el seu nom, en l'espai —aleshores un solar desocupat—, on es van instal·lar un parell de casquets esfèrics d'estructura desmuntable, d'una llargada de més de 50 metres, una amplada de quasi 40 i una altura de més de 10 metres, que eren propietat del Ministeri d'Informació i Turisme, havien estat instal·lats originàriament a la plaça María Pita de La Coruña i es coneixien popularment com “las tetas de María Pita”. Una de les dues semiesferes estava destinada a contenir l'escenari i els camerinos i en l'altra hi havia una grada amb capacitat per a 1.200 persones. “Las tetas de María Pita” no van tenir una gran acollida a La Coruña, però en canvi a Can Serra es va utilitzar per fer teatre per a les escoles, sessions de teatre per a la gent en general i concerts de música, amb un èxit més que notable. Entre aquestes realitzacions caldria destacar els cicles de teatre universal per a

Capdevila amb l'escriptor Ignasi Agustí, a la seva dreta, i l'historiador pratenc Jaume Codina, a l'esquerra, autor, aquest últim, d'un dels primers llibres sobre la història de l'Hospitalet publicats per la ponència.

escolars que impulsava Ricard Salvat i on es van poder veure peces del teatre clàssic (Plaute, Molière, Shakespeare) i altres de teatre contemporani.

Tornem, però, als Festivals d'Estiu. Si l'any 1966 només es van poder veure a la Florida, el 1967 s'amplien a Pubilla Casas i a la Tor-rassa. Primer es munten, a primers de juliol, a la plaça Espanyola —El Pequeño Teatro, novament, presenta uns entremesos de Cervantes (*La cueva de Salamanca*, *Los habladores* i *El Juez de los divorcios*) i el Quadre Escènic del Centre Catòlic, amb la sarsuela *Luisa Fernanda* i l'Esbart Dansaire Sant Isidre, tots dos de la ciutat, tanquen la programació—; a mitjan mes es programen a la Florida i a finals de mes a Pubilla Casas —amb un canvi del Pequeño Teatro pel Teatro Popular Amateur que posa en escena la comèdia de Lope de Vega *Los melindres de Belisa*. L'èxit creix respecte de l'any anterior i la programació resulta perfectament assequible pressupostàriament i, a més, presenta l'avantatge suplementari que esperona l'activitat creativa de les entitats, que saben que el que preparin durant el curs es veurà en diversos barris de la ciutat en un marc molt idoni.

D'aquesta manera, el 1968 es programen ja als cinc districtes de la ciutat, afegint als anteriors el Centre i Santa Eulàlia, amb 15 sessions en total. Les cròniques d'aquells dies parlen de més de 10.000 espectadors, amb una colla de bons espectacles, però sobretot és l'any de *Juli Cèsar*, de William Shakespeare, que posa en peu l'Alpha 63, la nova companyia de la ciutat cridada a ser un exemple d'activisme cultural de qualitat. Acompanyen l'Alpha, el Pequeño Teatro i el Teatro Popular Amateur, a més del Centre Catòlic —que s'atreveix aquest any amb l'òpera *Marina* i la peça *Corona de amor y de muerte*, d'Alejandro Casona—, i l'Esbart Verdaguer.

Els crítics Julio Manegat a *Actualidad Española* i Xavier Fàbregas a *Serra D'Or* es fan ressò del Festival i el director de la companyia titular del Teatro Español de Madrid, Miguel Narros, assisteix a una representació del certamen, en el que ja es pot considerar com l'edició que consolida la iniciativa, que encara creixerà més en els anys a venir. D'altra banda, ara els Festivals ja duren un mes i mig llarg: entre Sant Joan i el 15 d'agost. Els de l'any 69 van ser gairebé una còpia dels del 68 sense la

Una entrega de trofeus en una de les múltiples activitats d'aquests anys. El regidor de Cultura pren la paraula entre els regidors de Festes, Paulí Deulovol, a la seva dreta, i el president del Cercle Filatèlic i Numismàtic, Antoni Montaner Giró, darrere d'ell.

participació, notable, de l'Alpha. Però en canvi al 1970, el Festival creix i porta l'espectacle a Bellvitge-Campoamor, amb noves participacions: els Joglars presenten *El diari* i *El Joc* i, per primera vegada, hi participa l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual i el Taller de Teatre de Barcelona, que dirigeix Antonio Joven.

Només queda la barriada Sanfeliu i desdoblar Collblanc i la Torrassa perquè hi hagi espectacles al carrer en tots dos barris, i això s'aconsegueix en l'edició de 1971. Com que és l'Any Vives —se celebren 100 anys del naixement de l'insigne músic— s'inclouen en la programació uns concerts a càrrec de la Banda Simfònica de la Creu Roja que contempla una extensa selecció de peces del mestre de Collbató: *Maruxa*, *Doña Francisquita*, *Bohemios*... Repeteixen novament el Pequeño Teatro i el Taller de Teatro i novament l'Esbart Sant Isidre, que ara pren el nom de Grup Folklòric de l'Hospitalet.

Jo deixo la ponència aquest any i se'n fa càrrec Josep Camps, que dona continuïtat als Festivals amb algunes modificacions. S'amplien a Sant Josep i s'hi afegeixen recitals de flamenc amb la col·laboració de la Peña Antonio Mairena i noves companyies del teatre més avançat del moment. Vénen l'Esperpento de Sevilla i es representa *El Retaule del Flau-*

tista, de Jordi Teixidor, que, muntat per la companyia de Pau Garsaball, està fent una temporada de gran èxit al teatre Capsa de Barcelona. També presenten obres les escoles de teatre Adrià Gual i de l'Orfeó de Sants, la companyia lírica de Joan Gual, Ventura Pons amb la seva darrera posada en escena i, com ja és tradicional, l'Esbart Sant Isidre que no ha faltat en cap edició.

Són anys plens d'activitat i de nous projectes. Com que tenim la pretensió que l'Hospitalet s'articuli com a ciutat i som conscients que la història és un component de vertebració substantiu, posem en marxa un primer Premi d'Assaig i Investigació Històrica Ciutat de l'Hospitalet, que s'adjudica al febrer del 1967 i que guanya Pere Bordes amb un estudi sobre les implicacions demogràfiques de l'Hospitalet. Vam formar el jurat, a part de l'alcalde España i jo mateix, Francesc Marcé Sanabre, que era el cap de Negociat de Cultura i moltes coses més, com ja explicaré; Manuel Grau, professor del Copem, i mossèn Joan Bonet Baltà, que era rector de Sant Isidre —espai on es desenvolupava l'Esbart Sant Isidre ara ja Grup Folklòric de l'Hospitalet— i persona d'una gran erudició. En edicions successives s'incorporarien uns altres intel·lectuals il·lustres com ara Ignasi Agustí

Vicenç Capdevila durant la inauguració de l'escola pública de Sant Josep "Pau Esteve" en honor de qui fou el primer mestre que va tenir l'Hospitalet al segle XVI. Per cert, que els nous ajuntaments democràtics canviarien el nom de l'escola, probablement per desconèixer de qui havia estat Pau Esteve.

o Rafael Borràs Betriu, amb el qual tenia des dels Salesians —i després hem conservat—, una fecunda amistat... Per cert que Rafael Borràs —que ha tingut la deferència d'escriure l'Epíleg d'aquest llibre—, a més d'haver estat director literari de Planeta entre 1973 i 1995, és avui un reconegudíssim assagista i un home d'una enorme cultura i bagatge intel·lectual. Ha escrit nombrosos llibres —com, entre altres, *El rey de los rojos*. *Don Juan de Borbón, una figura tergiversada* (1996, 2005), *El rey perjuró*. *Don Alfonso XIII y la caída de la Monarquía* (1997, 2007) i *El rey de los cruzados*. *Juan Carlos I y la monarquía prodigiosa* (2007)— i és un gran entès en temes històrics...

La convocatòria es va mantenir mentre vaig ser ponent de Cultura i més enllà, fins a l'any 1972, i d'aquesta iniciativa van sorgir els primers llibres històrics sobre l'Hospitalet, amb el rigor necessari, escrits per Pere Voltes, Jaume Codina, Josep M. Madurell, molts d'ells

redactats i, naturalment publicats, en català. Després, l'any 1969, vist l'èxit d'aquests premis anteriors, posaríem en marxa el Concurs de Periodisme per posar de relleu la feina de divulgació de la ciutat que els periodistes locals feien als diaris de Barcelona i que es mantindria encara uns quants anys.

Però probablement, la realització d'aquests anys de la qual em sento més orgullós és la que vam anomenar Setmana Cultural i Jornades del Llibre, la primera edició de la qual es va programar per l'abril del 1967. La idea original era organitzar una mena de celebració descentralitzada del llibre aprofitant la festivitat del 23 d'abril. Com que preparar un únic espai central —a mi m'hauria semblat un lloc adient la plaça de l'Ajuntament— no podia garantir la presència d'un públic nombrós ni responia a l'estructura real del municipi, vam optar des del primer moment —ja s'ha vist que era una mena d'obsessió particular— per muntar pavellons d'exposició i venda de llibres

Cartell del concert-homenatge que l'Agrupació d'Amics de la Música va organitzar amb motiu del seu vint-i-cinquè aniversari, en honor a Vicenç Capdevila, quan ja havia deixat el seu càrrec de regidor de Cultura, mesos abans de ser elegit alcalde.

als set barris de la ciutat amb entitat pròpia: el Centre, Sant Josep, Santa Eulàlia, la Torrassa, Collblanc, la Florida i Pubilla Casas.

En aquesta primera edició de 1967 es van aplegar una quarantena de llocs de venda i hi van participar 16 editorials. La satisfacció per la resposta ciutadana va ser tan significativa que les editorials, preveient la continuïtat de la iniciativa, van decidir obsequiar lots de llibres per a les biblioteques de la ciutat. Algunes entitats com l'Alpha 63, el Cercle Filatèlic i Numismàtic, el Centre Social la Florida i el de Campoamor que aleshores dirigia Xavier Pérez-Portabella —que ens va ajudar força en aquell període— o el Casino de Santa Eulàlia, van programar per les mateixes dates conferències, col·loquis, exposicions, sessions de cine fòrum, etc. aprofitant la dinàmica municipal i es va arrodonir la programació des de l'Ajuntament, amb un Pregó inaugural del Llibre que faria el poeta i escriptor Josep Cruset —encara recordo una definició molt poètica que va pronunciar i que se'm va quedar gravada: “El Mediterráneo, certificado azul de nuestra civilización”. Per cert, que aquest i molts altres pregoners que van passar per l'Hospitalet aquests anys m'havien estat proposats pel meu amic Rafael Borràs que tenia molt bons contactes. Eren èpoques en què l'Hospitalet era al mapa cultural de Catalunya i ens visitaven i parlaven de nosaltres personalitats senyeres del món intel·lectual, com ara l'Andreu Avel·lí Artís “Sempronio”, la Maria Aurèlia Campmany, etc.

Aquella primera iniciativa va representar una mena d'embrió de setmana al voltant de la cultura. La que després seria Setmana Cultural, a redós de les Jornades del Llibre, ja va ser una primera realitat en aquesta edició, que es mantindria amb èxit creixent i una enormitat d'actes fins l'any 1974. Amb només set anys de diferència, la dotzena d'actes de la primera edició s'havia multiplicat per dotze i les quatre o cinc entitats participants de l'any 67 van ser gairebé 30 en la darrera, afegint-s'hi, és clar, vuit associacions de veïns, diversos centres parroquials, l'Òmnium Cultural, el Centre Catòlic, el Copem, el Torras i Bages, el Xaloc, l'Escola Activa de Pares, la UEC, el Casal Bellvitge, etc.

En el fons d'aquelles Jornades del Llibre i de la Setmana Cultural descentralitzada per barris batejava la idea de crear una Festa Major de l'Hospitalet, aprofitant també que les típiques festes majors dels barris semblaven declinar. El butlletí municipal que editàvem des de la ponència es va fer ressò el mateix any

que jo em vaig fer càrrec de l'Alcaldia, de la munió d'actes d'aquell any i de la vocació última que, d'alguna manera, van recollir anys després els ajuntaments dels anys vuitanta.

I una darrera cosa que també em sembla, amb la perspectiva del temps, força interessant des del vessant cultural pel que tenia d'innova-

ció en la creació de xarxes. En aquells anys vaig promocionar unes reunions periòdiques amb els regidors de Cultura de municipis similars com ara Sabadell, Terrassa, Mataró, Badalona, Cornellà..., on intercanviàvem experiències i iniciatives i que van resultar molt profitoses per les nostres respectives comunitats.

ACTUACIONS EN L'ÀMBIT CULTURAL

Ponència de Cultura

1965 - 1974 Premi de Pintura Ciutat de L'Hospitalet.

1966 - 1976 Festivals Populars d'Estiu.

1967 - 1974 Setmana Cultural i Jornades del Llibre.

1967 - 1ª Noche de la Ciudad.

1967 - 1r. Seminari de Pedagogia.

1967 - Presentació pel CEDEC del Pla d'Equipaments i Promocions Culturals de L'Hospitalet.

1967 - 1972 Premi d'Assaig i Investigació Històrica Ciutat de L'Hospitalet.

1969 - Instal·lació del Teatre Nacional Portàtil a Can Serra (La Carpa).

1969 - 1r. Concurs de Periodisme.

1969 - Inauguració Casa España com a Museu d'Història de la Ciutat.

1970 - Recuperació dels retaules renaixentistes de la Parròquia de Santa Eulàlia.

1970 - Exposició Hospitalet 70 al Palau de Congressos de Madrid.

13.000 noves places escolars, 16 nous centres d'EGB, 2 nous instituts —a Can Serra i a Bellvitge/Gornal—. Cessió al Ministeri d'Educació de l'antic Copem, 2 nous centres d'FP...

V

Capdevila esmenta molts noms propis a mesura que recorda les activitats culturals d'aquests anys. Són noms, molts d'ells, que també desperten els meus records. El primer és el del Jaume Reventós Martí, que amb el seu germà Pere tenien una impremta al capdamunt del carrer Rossend Arús, passat el carrer Josep Maria de Sagarra a mà esquerra, a tres o quatre portes d'un taller de motos que hi havia a tocar de la via del carrilet —aleshores a peu de carrer— i que era propietat d'un mecànic hospitalenc que vivia en uns baixos del carrer Roselles.³ Ho sé, perquè allà em vaig comprar la primera moto de 50 cc, una Peugeot que tenia problemes reumàtics endèmics, perquè quan plovia no hi havia manera d'engegar-la. Per signar els papers —jo era menor d'edat i l'havia de pagar a terminis—, em va citar protocol·làriament a casa seva. Per això sé on vivia. No guardo bons records del mecànic —la moto era un nyap i les seves factures de manteniment i arranjament certament doloroses—, però en canvi sí de la impremta veïna i del seu propietari Reventós, el fundador de l'Agrupació d'Amics de la Música, que tenia un cert respecte per la gent que escrivia als diaris. No en tinc records gaire nítids, però cap mala sensació. Ell va ser, com explica Capdevila, el que el va animar per posar en marxa el Premi de Pintura Ciut-

tat de l'Hospitalet perquè Reventós era un amant de totes les arts i tenia una notable col·lecció de més de 600 peces que va donar a la ciutat poc abans de morir, l'any 1992.

Amb motiu del Premi de Pintura vaig escoltar per primer cop en la meua vida el nom de Rafael Barradas, el pintor uruguaià que va viure a l'Hospitalet (al Centre) entre els anys 1926 i 1928, a l'aleshores carrer Porvenir (avui Josep Maria de Sagarra) i on va fundar una tertúlia setmanal que es reunia els diumenges, el Ateneílllo, per on van passar nombrosos i destacats intel·lectuals i artistes del primer terç del segle xx, entre ells el poeta García Lorca. Aleshores l'Hospitalet era un municipi encara rural, de cases baixes i lloguers econòmics.⁴ Gràcies a ser una ciutat humil de la rodalia de Barcelona, Barradas, pobre i malalt, la va escollir per viure al final de la seva vida —moriria a Montevideo al febrer de 1929— i gràcies a Barradas, l'Hospitalet dels anys 20 va figurar al mapa cultural del país. Hi ha un quadre que es titula "Hospitalet, 1928" i diversos "Paisajes" que l'artista va pintar sens dubte en la seva geografia més propera, on s'identifiquen alguns espais tradicionals com ara l'església de Santa Eulàlia de Mèrida, les venerables palmeres del pati del rector i molts dels que deuriem ser els seus convilatans, que protagonit-

Aquesta és la reproducció del guaix —Barcelona, 1918— de Rafael Barradas, adquirit per l'ajuntament i que va estar penjat al despatx d'alcaldia fins el relleu democràtic de 1979.

zen els seus dibuixos i les seves pintures: taverners, un constructor, un tractant de bestiar...

Del pintor Barradas, l'Ajuntament va anar adquirint sis obres que formen part del fons de la col·lecció del Museu de l'Hospitalet. La més important es va comprar en temps de Vicenç Capdevila i va estar penjada al despatx de l'Alcaldia fins a uns pocs anys després de l'adquisició, quan el nou alcalde Pujana el va fer treure perquè no li devia agradar especialment ni deuria tenir cap idea de qui era l'autor. Es tracta del guaix "Barcelona, 1918", comprat en una exposició col·lectiva que es va fer a la Galeria Dau al Set a la primavera del 1974. L'adquisició va ser casual. Segons Francesc Marcé, ell i el seu amic i col·laborador Marià Riera, tots dos funcionaris municipals i sensibles culturalment, van visitar aquesta galeria com feien regularment, i allà van veure, exposat i a la venda, aquest quadre de Barradas. Probablement devien informar-ne el regidor de Cultura, però Capdevila, que ja era alcalde, recorda que qui primer li va parlar del quadre i de l'interès que aquest tenia va ser, una vegada més, Jaume Reventós. La compra es va gestionar amb celeritat i va tenir un cost de 150.000 ptes., una xifra veritablement minsa si tenim en compte el valor de mercat que deu

tenir ara el quadre. Avui, aquest original és un dels més cotitzats de la col·lecció ciutadana, que ja té més d'un miler d'originals d'artistes del segle xx.

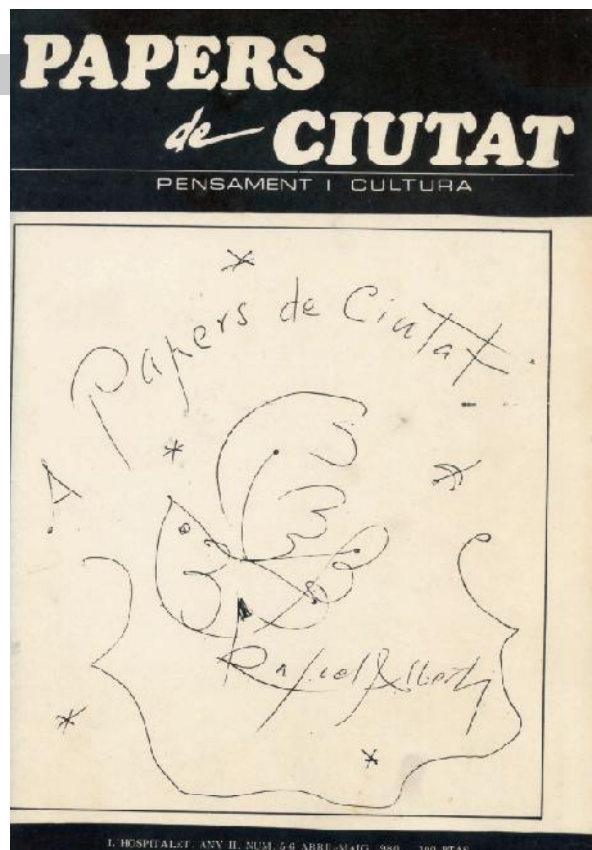
Aquests anys de l'Hospitalet cultural no es podrien entendre sense Jaume Reventós, però tampoc sense Francesc Marcé.⁵ La primera imatge que tinc de Marcé és a la taquilla de la secretaria del Copem on estudiava, també, el seu fill. Allà, algunes tardes exercia de tècnic, probablement gestionant l'administració o el paperam. Era un home de posat seriós, una mica tibet, amb un aire de desconfiança professoral que després es diluïa, sense desaparèixer del tot, a mesura que s'eixamplava la conversa. El vaig tractar bastant quan va exercir com a primer director del Museu d'Història de l'Hospitalet que ell es va entossudir a crear del no res. Allà, just a l'entrada a mà dreta, tenia una mena de despatx ampli, on vam passar algunes estones xerrant d'història, una matèria que l'apassionava, mentre jo esperava els papers de consulta que demanava de l'arxiu, dipositats aleshores en aquella vetusta estança.

Va ser a ell mateix a qui, cap a l'any 1981, vaig fer entrega d'un original de bolígraf sobre paper, del poeta Rafael Alberti, per al fons artís-

Reproducció de la portada de la revista, de 1980, *Papers de Ciutat* on es va publicar el dibuix original de Rafael Albertí que la publicació va donar al fons artístic de la ciutat.

tic de la ciutat. Era un dibuix d'aquells curiosos i originalíssims coloms de la pau que Albertí dibuixava aleshores i que em va improvisar un matí de diumenge, crec recordar que al Parc dels Pajaritos del Torrent Gornal, abans d'un míting del PSUC al qual havia estat convidat com a figura senyera. Jo aleshores editava una modestíssima revista a l'Hospitalet que va durar sis números, *Papers de Ciutat*, *Revista de Pensament i Cultura*, i aquest dibuix d'Albertí va servir, fet a propòsit, per il·lustrar la portada del número 4. Em va semblar que aquell original que jo tenia a casa pertanyia realment a la ciutat i, després de pensar-m'ho uns mesos, vaig fer-ne la donació. No en vaig saber res més del dibuix, fins que al catàleg de la mostra sobre paper a la Col·lecció d'Art de l'Hospitalet del 2006 vaig llegir el següent, signat per la curadora de les exposicions, la professora Maria José González Madrid: "Altres ciutadans i ciutadanes han contribuït també a la formació de la col·lecció d'art de l'Hospitalet amb les seves donacions. Per exemple, la redacció de la revista hospitalenca *Papers de Ciutat* va donar el dibuix de Rafael Albertí que il·lustrava un dels números". Bo és tenir-ne constància.

Marcé Sanabre havia estat vinculat al Casino del Centre i formava colla entre d'altres, que jo recordi, amb algunes persones que vaig tenir l'oportunitat de conèixer als anys setanta:

els advocats Lluís Perelló Nin i Joan Mata, que tenien un despatx professional a Llíria 36 de Barcelona, on, per casualitats del destí, s'instal·laria, quan ells es van traslladar de seu, el també advocat Vicenç Capdevila abans de passar a la política. Marcé era el lletraferit del grup i encara recordo haver vist, emmarcat i amb dibuixos seus, un poema de rodolins que havia dedicat als amics — "...i els bigotis del gran Mata, pixatinters i pirata". Marcé va ser també l'ànima del Boletín de Información Municipal que editava l'Ajuntament de l'Hospitalet des dels anys quaranta, sobretot en la seva segona època que va començar amb el núm. 50, l'any 1966, i va acabar en plena Transició, quan Capdevila dimiteix per presentar-se a les primeres eleccions generals de la democràcia.⁶ En aquesta revista, que impulsava Vicenç Capdevila des de la Regidoria de Cultura —Capdevila encara recorda que s'editava a la impremta de la vídua de Fidel Rodríguez al carrer del Bot de Barcelona,

Hospitalet paisaje, quadre de Rafael Barradas, d'entre els molts que va pintar a la ciutat. La col·lecció d'art de la ciutat aplega, a banda del guaix sobre paper que es va adquirir en temps de Capdevila, una aquarel·la sobre cartró, un dibuix a llapis i dos més a tinta. Aquest que reproduïm, no pertany al fons museístic.

al costat de l'Ateneu Barcelonès—, va desenvolupar Marcé una bona part de la seva passió d'historiador local, que després es manifestaria també en diverses publicacions: 25 imatges de la història de l'Hospitalet. *L'Hospitalet de Llobregat: Museu d'Història de la Ciutat*, 1979; *Les nostres masies: una mirada a la marina d'ahir. L'Hospitalet de Llobregat: Museu d'Història de la Ciutat*, 1980; *Més vell que l'olivera. L'Hospitalet de Llobregat: Ateneu de Cultura Popular*, 1987; *Evocació de la Rambla: intent d'aproximació -molt personal- a la seva història. L'Hospitalet de Llobregat: Gent de Pau*, 1990; *Hospitalencs d'ahir. L'Hospitalet de Llobregat: Ateneu de Cultura Popular*, 1994; *Més vell que l'olivera: històries de la història d'un poble mil·lenari, L'Hospitalet de Llobregat. L'Hospitalet de Llobregat: Ateneu de Cultura Popular*, 1995, i *L'Hospitalet i la Guerra del Francès. L'Hospitalet de Llobregat: Ateneu de Cultura Popular*, 2014.

Marcé encara s'autoreconeixia més com a poeta que com a historiador,⁷ ofici literari que va conrear fins al final de la seva vida: des d'aquell *Contrallum hospitalenc*: poesies, editat el 1978, fins al llibre *Cants d'amor i d'enyorança*

editat l'any 2012 a Igualada, on va anar a viure els darrers anys de la seva vida, dedicat, un cop vidu, a qui va ser la seva esposa, Rosó Puig. Cal no oblidar tampoc dos reculls de poesies i dibuixos—Francesc Marcé se'n sortia prou bé també amb el llapis— referits a Igualada i a Calella de Palafrugell: *Descobrint Igualada: 100 dibuixos, 12 poesies. Barcelona: Viena*, 2012 i *Racons de Calella de Palafrugell: 100 dibuixos i 20 sonets. Barcelona: Viena*, 2002.

Havia nascut l'any 1921 i moriria a Igualada amb 93 anys, cinc mesos després de rebre un emotiu homenatge personal al Casino del Centre. Marià Riera i Valentí Julià van ser dos dels amics més propers a Francesc Marcé. Riera el va seguir fins al Museu d'Història i Julià, treballador també de l'Ajuntament, és un excel·lent dibuixant i il·lustrador que va participar amb Marcé en diverses publicacions seves, i a qui jo vaig tractar personalment durant una llarga temporada perquè es va prestar a col·laborar amb el Llobregat quan jo el dirigia,⁸ fent-nos caricatures i il·lustrant refranys, que en un mitjà de premsa escrita sempre són recursos molt agraïts. Tots dos eren excepcionalment amables en el tracte i feia goig

Portada de l'exemplar del llibre que mossén Joan Bonet va regalar a l'autor d'aquestes pàgines fa cinquanta anys (2016).

conversar amb ells. Si devien ser amics amb Marcé, que van muntar, junts, un taller de ceràmica, Cerámicas Bellvitge, que va durar més o menys dues dècades. Un cop tancat, l'amistat va continuar incòlume, que jo sàpiga, fins al final.

També havia col·laborat força amb Marcé i, naturalment, amb Vicenç Capdevila, un altre historiador que donava classes al Copem però que no exercia com a tal —era llicenciat en Semítiques i doctor amb una tesi sobre la Jueria de Besalú que, després del seu traspàs l'any 1992, els exalumnes vam ajudar a editar— i que havia estat professor meu de francès. M'estic referint a Manuel Grau Montserrat, morellenc il·lustre a qui l'Ajuntament d'aquest històric municipi castellonenc va dedicar una Glorieta de l'Alameda a la seva memòria —també a Besalú té un carrer dedicat— i el va nomenar fill predilecte. Va viure molts anys amb la seva esposa Josefina Vidal, també professora de llatí al Copem —al carrer d'Anselm Clavé, crec recordar—, en un pis a tocar de l'Institut que els alumnes visitàvem de tant en tant. El matrimoni no tenia fills i els alumnes érem, per a ambdós, quelcom més

que el simple material del seu esforç docent. Mort el doctor Grau, la Josefina s'ha bolcat en el seguiment de les dotzenes d'adolescents que van créixer entre les seves mans i s'ha convertit en un cas vocacional únic de proximitat afectiva. Molts som els alumnes que li guardem respecte i estimació, que ha anat creixent en proporció geomètrica amb els anys.

En Grau va escriure, per encàrrec de Marcé i amb el vistiplau de Capdevila, unes quantes pàgines històriques a l'esmentat butlletí municipal. Recordem que l'esposa de Capdevila, Maria Rosa Dalmau, havia estat també professora de Matemàtiques del Copem i per tant col·lega, durant un període de temps, dels professors Grau i Vidal.

D'aquest mateix període vull recordar encara tres noms propis, també citats per Capdevila en les pàgines precedents: Conxa Ibáñez, Alexandre Cirici Pellicer i Joan Bonet Baltà.

De tots els pintors que van guanyar premis Ciutat de l'Hospitalet, recordo especialment Conxa Ibáñez perquè va ser la protagonista d'una de les meves primeres entrevistes de premsa. Feia molt poc que m'havien convidat a

Baixos del carrer Baró de Maldà, 15, on havia existit la seu de l'Agrupació dels Amics de la Música. A la finca de la dreta de la imatge, al número 17, va néixer l'exministre Cruz Martínez Esteruelas i a 50 metres, a la mateixa vorera, ha viscut des de sempre Vicenç Capdevila.

col·laborar en les pàgines especials que el *Diario de Barcelona* dedicava a l'Hospitalet un cop per setmana i em van encarregar d'entrevistar-la. No ho devia fer malament del tot, perquè se m'adjudicarien amb posterioritat les cròniques de cultura i el contacte amb els protagonistes directes, de manera que poc després vaig entrevistar també un escultor que iniciava la seva exitosa carrera artística, un jove Ferran Soriano, amb el qual hem mantingut el contacte i l'amistat després de tants anys.

El segon nom de què vull parlar és el del crític d'art i catedràtic d'Història de l'Art de la Universitat de Barcelona Alexandre Cirici Pellicer, ben relacionat també amb els Premis de Pintura Ciutat de l'Hospitalet i amb la ciutat, que va visitar múltiples vegades. Segurament a ell li dec la meua llicenciatura final en Filosofia i Lletres, secció d'Història Moderna, perquè l'assignatura d'Art Contemporani, que aleshores era optativa, va ser la darrera que em quedava per finalitzar l'últim curs. La veritat és que jo vaig fer poc cas d'aquesta assignatura, capficat com estava amb les assignatures d'Història que eren les que més m'interessaven i amb la premsa i la política que ocupaven bona part del meu temps. Vaig sus-

pendre Art Contemporani un munt de vegades, amb un criteri plenament justificat de la professora Imma Julián, aleshores militant del PSUC en la clandestinitat, que va assegurar-me, malgrat les meves queixes i les crides a la comprensió solidària, que me la faria suar. En l'últim sospir, gairebé acabades les convocatòries possibles, el professor Cirici va acceptar fer-me un examen oral al seu despatx del Departament, a mi sol, amb una multitud de preguntes improvisades que jo havia de respondre satisfactòriament. L'examen va ser llarg i dolorós i jo n'encertava tantes com n'errava, de manera que al fil de la navalla em va comentar que em faria una darrera pregunta que inclinaria el pes de la balança: o aprovat o suspès. Els déus es van posar de part meua perquè la darrera pregunta sobre l'arquitecte Josep Lluís Sert —com podria oblidar-lo?— va ser contestada amb la correcció requerida i Cirici va complir la seva paraula.

Del tercer nom propi que esmentava més amunt, Joan Bonet Baltà, en tinc també un vi-víssim record i en conservo un llibre que em va regalar: “Verdaguer, vocació, sacerdocí, apostolat”, que era una separata editada de l'*Epíleg* a les *Obres Completes* que ell havia escrit l'any

1964. Bonet era el que en diríem un intel·lectual, especialista en Verdaguer i en Torras i Bages, a més de rector fundador de la parròquia de Sant Isidre a Santa Eulàlia —i de l'escola de nenes Casal dels Àngels de la plaça Pius XII—, on es va estar fins a la seva mort l'any 1997. La parròquia es va convertir aviat en un centre d'irradiació de la cultura catalana, de manera que l'Esbart Folklòric, que participava activament en totes les celebracions populars que organitzava l'Ajuntament, hi va tenir un lloc preeminent.⁹

Em va portar a visitar-lo una professora de Ciències Naturals a la qual jo tenia un afecte particular, Carme Durán, que després acabaria sent directora del Copem, perquè jo havia demostrat alguna vocació literària i li va semblar que em faria bé conèixer-lo. Em va fer bé, perquè conservo de la visita una bona acollida del rector i una notable estimació nostàlgica envers aquella professora que, a més de Ciències Naturals, ens va ensenyar l'amor per la natura, el valor de l'amistat i la sensibilitat que calia tenir per la cultura catalana i la tradició. Una cosa semblant a la que ens va fer viure un altre professor, aquest cop de Física, que també va arribar a la direcció de l'Institut, el Frederic Pena Puig, exemple de dedicació i d'honestedat personal i professional. Encara recordo aquelles classes de català que ens donava a uns quants, en acabar l'horari lectiu, en un exercici de generositat sense mesura, que ara voldria agrair-li des d'aquestes pàgines.

El Copem va jugar un paper important a la ciutat i en la meua vida. També el devia jugar en la vida del regidor de Cultura i proper alcalde de la ciutat, com ell mateix m'havia d'explicar.